

Гошилик Н.С. Конотативний компонент темпоральних номінацій / Н.С. Гошилик // Актуальні проблеми германської філології : Матеріали III Міжнародної наукової конференції, присвяченої 70-річчю від дня народження професора, доктора філологічних наук Левицького В.В. (10-12 квітня 2008 року). – Чернівці : Книги – XXI, 2008. – С. 82-84.

Гошилик Н.С.
(м. Луцьк)

Конотативний компонент темпоральних номінацій

Дана розвідка написана в межах семантико-когнітивного підходу до вивчення мовних явищ, у руслі лінгвокогнітивної концептології. За визначенням представників Воронежської школи лінгвістичної концептології це напрямок, у якому моделюються концепти як одиниці концептосфери людини, її національної культури. Завданням лінгвокогнітивної концептології є виявлення максимальної кількості мовних засобів, які репрезентують (виражають, вербалізують, актуалізують) досліджуваний концепт, та, описавши максимально повно семантику досліджуваних одиниць (слів, словосполучень, паремій і т.д.) з використанням методики когнітивної інтерпретації результатів лінгвістичного дослідження, моделювати зміст досліджуваного концепту як глобальної ментальної одиниці з точки зору її національної (а, можливо, і соціальної, вікової, гендерної) своєрідності, визначити місце концепта у національній концептосфері [1, 9].

Метою роботи є розгляд конотативного компонента у номінації лексично-семантичної групи назв днів тижня як складової концепту часу англomовної картини світу. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- обґрунтування релевантності застосування поняття конотації при аналізі одиниць даної лексичної групи;
- характеристика місця конотативного компонента у процесі номінації темпоральних одиниць.

Як відомо, у семантичній структурі мовної одиниці виділяють два макрокомпоненти – денотативний та конотативний. Якщо денотативний параметр однозначно трактується дослідниками як складова семантики, орієнтована на відображення певного фрагмента зовнішньої дійсності (тобто логіко-предметна частина значення), то конотативний компонент в концепціях різних авторів представлений суперечливо.

Складність конотативного компонента полягає у тому, що він не має однозначного визначення. Загалом конотативний компонент вміщує інформацію про відношення мовця до реалії навколишнього світу, до об'єкта, який номінується.

У традиційному лінгвістичному використанні прагматичне забарвлення пов'язане з терміном конотація, яке В.Н. Телія визначає як семантичну

сутність, що узуально чи okazіонально входить у семантику мовних одиниць і виражає емотивно-оцінне і стилістично марковане відношення суб'єкта мовлення до дійсності при її актуалізації у висловлюванні, яке набуває на основі цієї інформації експресивного ефекту [6, 5].

Ю.Д. Апресян визначає конотацію як сукупність таких смислових елементів, які виражають пов'язані зі словом культурні уявлення і традиції, що домінують у даному мовному колективі, практику використання відповідної речі і багатьох інших позамовних факторів [6, 99]. Цікаво, що дослідник наголошує на необхідності записувати конотації в особливій прагматичній чи конотаційній зоні відповідної словникової статті, що слугуватиме опорою при тлумаченні таких переносних значень слова, які не мають спільних семантичних ознак з основним значенням.

Ряд дослідників (І.В. Арнольд, І.А. Стернін та ін.) визнають, що інформація, яку містять конотативно заряджені семи, є додатковою, другорядною, імпліцитною, факультативною. Разом з тим, побутує інша думка, за якою конотативний компонент семантики мовної одиниці є рівноправним компонентом її семантичної структури. Прихильники такого розуміння конотації (В.І. Шаховський, В.А. Булдаков та ін.) стверджують, що ми розуміємо та відчуваємо одночасно, так, як оцінюємо і переживаємо одночасно з називанням об'єкта оцінки.

При розгляді взаємоіснування конотативного та денотативного компонентів, ми поділяємо точку зору Ш. Баллі, який вважає, що “людська думка постійно коливається між логічним і емоційним сприйняттям. Ці два елементи постійно поєднуються в різних пропорціях, тому один з них завжди переважає. Наша думка завжди прямує до одного чи іншого полюсу, але ніколи його не досягає, тому, відповідно, можна говорити про логічну чи емоціональну домінанту” [2].

Предметом цього дослідження є темпоральні одиниці, представлені назвами днів тижня в англійській мові. Ця замкнена мікрогрупа лексем характеризується “культурно-національною своєрідністю критеріїв оцінки, що проявляється у їх антропометричності, тобто такому співвідношенні об'єктивної оцінки і певного еталону, коли на перше місце виходять якості, які людина приписує цьому еталону, як символу” [6, 106].

Оскільки процес конотації пов'язаний з людською свідомістю, мисленням та сприйняттям, до неї варто підійти з точки зору когнітивістики, тобто враховуючи когнітивний аспект сприйняття навколишньої дійсності. Конотація має місце тоді, коли об'єкт мислиться неізолювано, тобто спільно з певним іншим об'єктом у широкому значенні слова. У концептуальному аналізі до поняття конотації зазвичай не звертаються. Однак інтерес концептуального аналізу для конотації полягає у тому, що у ньому чітко проглядається не тільки прямий, а й зворотній зв'язок денотативної і конотативної семіотик [5, 439-442].

Звернення саме до конотативного компонента при аналізі темпоральної лексики даної групи дає змогу побачити “семантичну долю” значення, що

доповнює відомості про об'єктивно існуючу реальність інформацією про її національну специфіку, тобто дозволяє побачити у назвах днів тижня не тільки загальноновизнану та очевидну нумеральну функцію, а й визначити додаткове аксіологічне навантаження.

До конотативних ознак досліджуваних темпоральних номінацій ми відносимо додаткові семантичні і прагматичні особливості основного лексичного значення, які нашаровуються на їх поняттєвий аспект. Як результат вторинної номінації, в основі якого лежить асоціативний характер людського мислення, назви днів пов'язані в сприйнятті мовців з тією або іншою асоціацією. Очевидно, що такі конотації створюють асоціативно-образне, символічне тло слова.

Для визначення додаткових асоціативних елементів одиниць досліджуваної групи проаналізуємо співвідношення денотативних та конотативних сем у значенні стійких словосполучень зі словами *Monday* та *Sunday*. Саме в семантичній структурі таких одиниць переважає конотативний компонент, саме такі словосполучення характеризуються "високим прагматичним потенціалом" [2].

Перший день тижня *Monday* названий в честь небесного світила Місяця. Припустимо, що функціонування назви першого дня тижня пов'язане як з її етимологією, так і з прийнятою в даному мовному колективі оцінкою відповідного явища дійсності. Якщо Місяць – важливе, але холодне нічне світило, володар мороку та ночі, то негативне забарвлення накладається і на день, покровителем якого є Місяць. Окрім того, перший день тижня зазвичай є першим робочим днем тижня після вихідних, що не викликає позитивних асоціацій. Підтверджують це припущення такі негативно конотовані словосполучення з лексемою *Monday* та її деривати:

- *Black Monday* – (шк. розм.) перший день після канікул;
- *Bloody Monday* – (шк. сленг) перший день канікул, день для покарання порушників;
- *Monday feeling, Monday morning feeling* – небажання працювати, щось робити на початку нового тижня;
- *Mondayish* – апатичний, без бажання працювати перед початком нового робочого тижня.

Останній, сьомий день тижня отримав свою назву від Сонця – *Sunday*. У свідомості давніх германців та їх теперішніх нащадків цей день має позитивне забарвлення. Саме Сонце дає життя на землі й асоціюється відповідно до певних вірувань з божеством, тому день, названий в його честь, є особливим, навіть священним і у свідомості сучасників співвідноситься з традицією сімейного відвідування церковних богослужінь (за Біблією, сьомий день тижня людина повинна присвятити Богу).

На побутовому рівні «велич» неділі виявляється у характеристиках згаданих з нею речей. Більшість речей, які пов'язані з цим днем, є найкращими серед речей відповідного класу. Так, наприклад, найкращий одяг – недільний одяг: *All the people about him looked fairly prosperous, fairly*

happy, fairly well adapted to the lives they had to lead – a week of work and a Sunday of best clothes and mild promenading – and he had launched something that would disorganize the entire fabric that held their contentments and ambitions and satisfactions together (H.G.Wells); "Well, the fact is," said Hans, "that I was obliged to. You see the winter was a very bad time for me, and I really had no money at all to buy bread with. So I first sold the silver buttons off my Sunday coat, and then I sold my silver chain. But I am going to buy them all back again now (Oscar Wilde).

Народитись цього дня також вважалось гарним знаком, про що свідчить вираз *Sunday's child* – дитина, народжена у неділю – щаслива людина.

Отже, конотативні ознаки лексем досліджуваної групи є стійкими ознаками поняття, що втілюють прийняту в даному мовному колективі оцінку відповідного явища дійсності. Таким чином, асоціативні ознаки назв днів тижня, які актуалізуються у комунікативному процесі, відповідають компонентам переосмисленого значення, а також таким смисловим ознакам, які співвідносяться з фоновими знаннями носіїв мови про дану реалію.

Заявлена розвідка не вичерпує усіх питань, пов'язаних із характеристикою конотативного компонента темпоральних номінацій в англійській мові, а лише окреслює перспективні напрямки подальших досліджень. Зокрема, видається доцільним розгляд міфологічно-історичного підґрунтя лексичних репрезентантів концепту часу.

Література

1. Антология концептов / Под ред. В. Карасика, И. Стернина. – М.: Гнозис, 2007. – 512 с.
2. Вставский А.Н. Коннотативный компонент: проблемы интерпретации // www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-29.pdf
3. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 709 с.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учебное пособие. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
5. Резина О.Г. О понятии коннотации // Языковая система и ее развитие во времени и пространстве: Сб. науч. ст. к 80-летию проф. К.В. Гошковой. – М.: Изд-во МГУ, 2001. – С. 436-446.
6. Телия В.М. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М.: Наука, 1986. – 144 с.